

Dokąd zmierza świat?

2003-2007-2012

W grudniu 2012 r. TNS Polska powtórzył swoje sondaże z 2003 r. i 2007 r. i zbadał, co Polacy myślą o świecie i o ludziach, oraz o społecznie spornych nowych sposobach życia i zachowaniach, przez jednych uważanych za składniki postępu, a przez drugich – za objawy upadku. Okazało się, że:

- Zdaniem 54% badanych świat idzie w złą, a 34% - w dobrą stronę; zdaniem 49% badanych ludzie są coraz gorsi, a 12% - coraz lepsi. W latach 2003-2012 powoli optymistów przybywało, a pesymistów ubywało, i to zarówno jeśli chodzi o ocenę kierunku zmian na świecie, jak i zmian u ludzi.
- Spośród uwzględnionych nowych sposobów życia, obyczajów i zachowań najpowszechniej akceptowane jest stosowanie środków antykoncepcyjnych (65%), a najpowszechniej potępiane są małżeństwa osób tej samej płci (69%).
- Postawa liberalna, akceptacji nowych praktyk życiowych wyraźnie częściej występuje wśród ludzi wykształconych.
- Akceptacja nowych praktyk życiowych najczęściej występuje wśród sympatyków Ruchu Palikota, a następnie - SLD i PO. Najrzadziej występuje wśród sympatyków PiS oraz PSL.
- W okresie 2003-2007 zasięg postawy liberalnej zasadniczo nie zmienił się, ale w l. 2007-2012 nastąpiło lekkie przyspieszenie liberalne. Spadła wprawdzie akceptacja prawa dzieci do oskarżania rodziców, a stosunek do aborcji oraz do wyświęcania kobiet się nie zmienił, ale wzrosło przyzwolenie na eutanazję, na konkubinaty i na małżeństwa osób homoseksualnych.

Cytowanie, publiczne odtwarzanie, kopiowanie oraz wykorzystywanie w innej formie danych, informacji i opracowań zawartych w tej publikacji jest dozwolone pod warunkiem podania źródła: Zespół Badań Społecznych OBOP w TNS Polska.

Badania opinii zwykle dotyczą publicznie żywych kwestii bieżących, najczęściej politycznych. W sondażu Zespołu Badań Społecznych OBOP w TNS Polska z 6-10 grudnia 2012 r. zbadano, co Polacy myślą o sprawach fundamentalnych – o świecie, o ludziach, o spornych społecznie „innovacjach” życiowych: nowych sposobach życia, obyczajach i zachowaniach, przez jednych uważanych za składniki postępu, a przez drugich – rozkładu. Badanie to było replikacją badania sprzed 10 lat, z lutego 2003 r., powtórnego już w sierpniu 2007 r. Dysponujemy więc wyjątkowymi danymi, zebranymi na przestrzeni 10 lat, zebranymi trzy razy – trzy pomiary pozwalają już mówić o trendach, o tym, że one są lub, że ich nie ma. Raport zawiera wyniki tych trzech badań.¹

W DOBRĄ CZY ZŁĄ STRONĘ?

Być może najbardziej ogólnym pytaniem, jakie można ludziom zadać, jest pytanie „Czy ogólnie biorąc, świat idzie w dobrą czy złą stronę?”. Zadano to pytanie i uzyskano następujące odpowiedzi:

Odp. w proc.

KAŻDY Z NAS ZASTANAWIA SIĘ CZASEM NAD SWOIM ŻYCIEM, NAD LUDŹMI I NAD ŚWIATEM. JAK PAN(I) MYŚLI, CZY, OGÓLNIE BIORĄC, ŚWIAT IDZIE W DOBRĄ CZY W ZŁĄ STRONĘ?			
	2003	2007	2012
zdecydowanie w dobrą stronę	1	2	1
raczej w dobrą stronę	16	24	33
świat jest zawsze taki sam	14	19	-
raczej w złą stronę	49	40	42
zdecydowanie w złą stronę	15	8	12
<i>trudno powiedzieć</i>	5	7	12
Proporcja optymiści: pesymiści	.27	.54	.63

¹ Badanie z 6-10 grudnia 2012 r. przeprowadzono na reprezentatywnej losowej próbie mieszkańców Polski powyżej 15 roku życia i zrealizowano 1000 wywiadów. Badania z lutego 2003 i sierpnia 2007 r. przeprowadzono na tak samo licznych reprezentatywnych próbach losowych (N= 1001 i 1005). We wszystkich badaniach maksymalny błąd statystyczny wynosi +/- 3,1% przy wiarygodności oszacowania równej 95%.

Na przestrzeni 10 lat wyraźnie przybywa optymistów, a ubywa pesymistów. W pytaniu z 2012 r. nie było kategorii „świat jest zawsze taki sam” (w poprzednich badaniach wybierało ją 14-19% badanych), więc nie można porównywać samych odsetków optymistów i odsetków pesymistów w kolejnych latach, ale można porównywać proporcje optymistów do pesymistów. Trend wzrostu optymizmu względem biegu rzeczy świata jest wyraźny (wzrost z .27 do .63); ludzie stają się mniej pesymistyczni, aczkolwiek pesymiści wciąż wyraźnie przeważają statystycznie nad optymistami.

Jeszcze bardziej pesymistyczny jest pogląd na ludzi - wyrażony odpowiedziami na pytanie „A jak Pan(i) myśli, czy, ogólnie biorąc, ludzie są coraz lepsi, tacy sami jak zawsze, czy coraz gorsi?”; w 2012 r. tylko 12 proc. widziało ludzi coraz lepszymi, a aż 49 proc. coraz gorszymi. Ale i tu na przestrzeni 10 lat optymistów wyraźnie przybyło, a pesymistów ubyło.

Odp. w proc.

A JAK PAN(I) MYŚLI, CZY, OGÓLNI BIORĄC, LUDZIE SĄ CORAZ LEPSI, TACY SAMI JAK ZAWSZE, CZY CORAZ GORSI?			
	2003	2007	2012
zdecydowanie są coraz lepsi	0	1	1
raczej są coraz lepsi	4	7	11
ludzie są zawsze tacy sami	27	27	35
raczej są coraz gorsi	50	47	40
zdecydowanie są coraz gorsi	16	13	9
<i>trudno powiedzieć</i>	3	5	4
Proporcja optymiści: pesymiści	.06	.14	.24

Badanie zróżnicowania tych poglądów wykazało, że wraz z **wiek** spada optymizm, a rośnie pesymizm; pokazano to w tabeli. Im dłużej ktoś żyje, tym chętniej przychyła się do poglądu, że świat idzie w złą, a nie w dobrą stronę, a ludzie są coraz gorsi.

Odp. w proc.

Wiek	CZY ŚWIAT IDZIE W DOBRĄ CZY W ZŁĄ STRONĘ?		
	w dobrą	w złą	<i>trudno powiedzieć</i>
15-19 lat	56	29	15
20-29 lat	42	43	15
30-39 lat	36	52	12
40-49 lat	29	60	11
50-59 lat	37	63	10
60 lat i więcej	31	59	10

Odp. w proc.

Wiek	CZY LUDZIE SĄ CORAZ LEPSI CZY CORAZ GORSI?			
	coraz lepsi	są tacy sami	coraz gorsi	<i>trudno powiedzieć</i>
15-19 lat	13	56	29	1
20-29 lat	17	38	41	4
30-39 lat	11	36	48	5
40-49 lat	10	32	52	6
50-59 lat	9	34	54	3
60 lat i więcej	12	27	58	3

Jeśli chodzi o wpływ grupy wykształcenia, to dopiero wykształcenie wyższe powoduje bardziej wyraźny przyrost optymizmu i ubytek pesymizmu. W czterech kolejnych głównych grupach wykształcenia odsetki osób uważających, że ludzie są coraz lepsi, wynoszą odpowiednio 9, 11, 12 i 16 proc., a coraz gorsi – 57, 56, 50 i 38 proc. Pogląd, że świat idzie w dobrą stronę podziela 30, 23, 29 i 32 proc., zaś w złą stronę - 58, 57, 60 i 47 proc. badanych z kolejnych grup wykształcenia.

TREND LIBERALNY?

Zbadano też stosunek ogółu Polaków do nowych - i budzących różne oceny - sposobów życia, obyczajów i zachowania. Tym określeniem objęto stosowanie środków antykoncepcyjnych, prawo dzieci do oskarżania rodziców, konkubinatu, prawo kobiet do przerywania ciąży, eutanazję, wyświęcanie kobiet na księży i małżeństwa osób homoseksualnych.

Rozkłady odpowiedzi na to pytanie nie pokazują po prostu, co w społeczeństwie jest *najmocniej* akceptowane i *najmocniej* potępiane. Pokazują one natomiast skalę, w jakiej praktyki te są akceptowane, a w jakiej – odrzucane. W tym *i tylko w tym* sensie **skracanie życia nieuleczalnie chorych na ich żądanie** jest najbardziej sporną sprawą w społeczeństwie, gdyż jego ocena dzieli je na dwie prawie równe części (38 proc. i 40 proc.). Stosowanie **środków antykoncepcyjnych** jest natomiast najpowszechniej akceptowane (65 proc. do 19 proc.). Najbardziej zgodne jest społeczeństwo w potępieniu **małżeństw osób tej samej płci** (69 proc. do 16 proc.).

Badanie pozwala ocenić, czy w ciągu ostatniego dziesięciolecia w społeczeństwie polskim nastąpiły jakieś zmiany w zasięgu akceptacji tych praktyk. Tabela z wynikami przekonuje, że w badanym okresie 2003-2012:

- Zmalała akceptacja **używania środków antykoncepcyjnych** (o 8 pktów proc.), ale nie jest to spadek systematyczny, gdyż w 2007 r. akceptacja ta wzrosła w stosunku do 2003 r. o 4 pkty.
- Wyraźnie spadła akceptacja **prawa dzieci do oskarżania rodziców** za złe traktowanie (56, 41, 36 proc.) jest to, jak widać, spadek systematyczny.
- Rośnie akceptacja dla **konkubinatu**, ale dopiero w ostatnich latach (43, 44, 51 proc.)
- Akceptacja **prawa kobiet do aborcji** utrzymuje się na tym samym poziomie (38, 39, 36 proc.).
- Wzrosła akceptacji dla **eutanazji** (34, 32, 38 proc.), ale dopiero w ostatnich latach.
- Nie zmienia się poziom akceptacji dla **wyświęcania kobiet na księży** (17,14,17 proc.).
- Rośnie akceptacja dla **małżeństw osób tej samej płci** (8, 7,16 proc.), ale dopiero w ostatnich latach

Zatem w ostatnim 10-leciu mieliśmy do czynienia: z regularnym spadkiem akceptacji prawa dzieci do oskarżania rodziców

W drugiej połowie tego okresu zaobserwowano, po fazie stabilności w jego pierwszej połowie wzrost przyzwolenia na eutanazję, na konkubinat i na małżeństwa osób homoseksualnych.

Stosunek do aborcji oraz do wyświęcania kobiet zasadniczo się nie zmienia, a stosunek do stosowania środków antykoncepcyjnych podlega wahaniom.

Odp. w proc.

NA ŚWIECIE POJAWIAJĄ SIĘ NOWE SPOSOBY ŻYCIA, OBYCZAJE I ZACHOWANIA. CZY PAN(I) UWAŻA JE RACZEJ ZA COŚ ZASADNICZO DOBREGO CZY RACZEJ ZA COŚ ZASADNICZO ZŁEGO?									
	2003			2007			2012		
	zasadniczo dobre	zasadniczo złe	trudno powie dzieć	zasadniczo dobre	zasadniczo złe	trudno powie dzieć	zasadniczo dobre	zasadniczo złe	trudno powie dzieć
środki antykoncepcyjne	69	16	15	73	14	13	65	19	15
prawo dzieci do oskarżania rodziców za złe traktowanie	56	31	13	41	46	13	36	45	19
konkubinat, życie razem bez formalnego ślubu	43	44	13	44	41	15	51	32	17
prawo kobiet do przerywania ciąży	38	45	17	39	44	17	36	42	22
skracanie życia nieuleczalnie chorych na ich żądanie	34	47	19	32	46	22	38	40	22
wyświęcanie kobiet na księży	17	67	16	14	65	21	17	60	23
małżeństwa ludzi o tej samej płci	8	82	10	7	81	12	16	69	15

Pytanie, czy akceptacja lub odrzucenie wszystkich tych nowych sposobów życia, obyczajów i zachowań ma jakiś wspólny wymiar. Przyjmujemy, że ma i nazwiemy go **wymiarem**

„**liberalizm - konserwatyzm**”, bez wiązania z tymi terminami jakichkolwiek ocen, pozytywnych lub negatywnych. Liberalizm akcentuje prawo do wyboru i eksperymentowania z normami społecznymi. Konserwatyzm akcentuje nienaruszalność istniejących podstaw życia zbiorowego i obowiązki wobec wspólnoty.

W raporcie z 2007 roku, podsumowując zmiany w latach 2003-2007, mogliśmy napisać, że „w ostatnich kilku latach w Polsce wzmocnieniu nie uległa ani orientacja liberalna, ani konserwatywna. <<Nowe>> stanęło w miejscu.” Dziś, po kolejnym badaniu możemy napisać, że po okresie pewnej stabilizacji, czy też zahamowania tendencji liberalnej, w latach 2007-2012 „nowe” ruszyło, nastąpiło **lekkie przyśpieszenie liberalne**. Ma ono zasięg i skalę dość ograniczoną: przyzwolenie na aborcję na pewno nie rośnie, a akceptacja (znanego w Szwecji) prawa dzieci do oskarżania rodziców, nawet zmalała. Ale mimo to trend liberalny jest widoczny.

Czynnikiem, który wpływa na orientację „liberalizm-konserwatyzm” najsilniej, jest wykształcenie. W każdym wypadku akceptacja nowych sposobów życia, obyczajów i zachowań występuje najczęściej wśród ludzi z wykształceniem wyższym. Rzadko się też zdarza, by ludzie z wykształceniem średnim byli mniej liberalni niż ludzie z niższym poziomem wykształcenia.

Wykształcenie	Odsetki uważających nowe sposoby życia, obyczaje i zachowania za „coś zasadniczo dobrego”						
	środki antykoncepcyjne	prawo dzieci do oskarżenia rodziców za złe traktowanie	konkubinat	prawo kobiet do przerywania ciąży	skracanie życia nieuleczalnie chorych na ich żądanie	wyświęcanie kobiet na księży	małżeństwa ludzi tej samej płci
podst.,gimn.	59	33	42	26	38	16	9
zas. zawod.	60	30	47	33	35	16	13
śred.,pomat.	65	37	53	39	36	15	15
lic., wyższe	72	41	56	44	45	24	22

Ponieważ wyższe i średnie wykształcenie sprzyja nastawieniom liberalnym, to wzrost liczby osób z takim wykształceniem powinien był wywołać większy przyrost popularności postaw liberalnych niż obserwowany. Jednak nie wywołał, co pokazuje, jak silne, mimo zmian, są w społeczeństwie wartości zwane tradycyjnymi.

Sondaż pozwala także zbadać profile elektoratów poszczególnych partii politycznych. Pokazano je w tabeli.

Preferencje partyjne	Odsetki uważających nowe sposoby życia, obyczaje i zachowania za „coś zasadniczo dobrego”						
	środki antykoncepcyjne	prawo dzieci do oskarżenia rodziców za złe traktowanie	konkubinat	prawo kobiet do przerywania ciąży	skracanie życia nieuleczalnie chorych na ich żądanie	wyświęcanie kobiet na księży	małżeństwa ludzi o tej samej płci
PiS	54	28	39	26	32	12	10
SLD	72	49	62	62	44	18	13
Ruch Palikota	73	42	70	45	55	12	24
PSL	56	31	41	26	31	21	15
PO	76	45	54	48	42	24	21

Najbardziej liberalny pod największą liczbą względów jest hipotetyczny elektorat **Ruchu Palikota** – sympatycy Palikota częściej niż inni akceptują konkubinat, eutanazję i małżeństwa osób homoseksualnych. **SLD i PO** przewodzą na pozostałych wymiarach. SLD na wymiarze aborcji i praw dzieci, a PO środków antykoncepcyjnych i wyświęcania kobiet. Partią elektoratu najbardziej tradycyjnego jest **PiS**; jej sympatycy są najmniej liberalni pod każdym z badanych względów (tylko PSL o 1 pkt mniej akceptuje eutanazję); elektorat **PSL** jest bardzo podobny do elektoratu PiS.

Te różne profile, skojarzone z lekkim przyspieszeniem liberalnym mogą pomóc w wyjaśnieniu wyników wyborczych niektórych partii, np. sukcesu Ruchu Palikota. Mogą też służyć ostrożnemu przewidywaniu; jeśli trend liberalny się utrzyma, to zmniejszy on aksjologiczną, związaną z wartościami bazę społeczną partii bardziej konserwatywnych.

P19. Każdy z nas zastanawia się czasem nad swoim życiem, nad ludźmi, nad światem. Jak Pan (i) myśli, czy, ogólnie biorąc, świat idzie w dobrą czy w złą stronę?

		DANE W PROC.					LICZBA OSÓB
		zdecydowanie w dobrą stronę	raczej w dobrą stronę	raczej w złą stronę	zdecydowanie w złą stronę	trudno powiedzieć	
OGÓLEM		1	33	42	12	12	1000
PŁEĆ	mężczyźni	1	36	41	11	11	477
	kobiety	2	31	42	14	12	523
WIEK	15-19 lat	1	55	26	3	15	73
	20-29 lat	2	40	33	10	15	186
	30-39 lat	1	35	44	8	12	180
	40-49 lat	1	28	43	17	11	149
	50-59 lat	1	26	48	15	10	178
	60 lat lub więcej	1	30	44	15	9	234
WYKSZTAŁCENIE	podstawowe, gimnazjalne		30	33	25	13	118
	zasadnicze zawodowe	1	32	46	11	10	278
	średnie i pomaturalne	1	28	48	12	12	330
	licencjat, wyższe	1	39	35	12	13	181
	jeszcze się uczy	4	52	29	2	13	93
MIEJSCE ZAMIESZKANIA	wieś	1	36	40	11	12	380
	miasto do 100 tys.	1	31	45	12	10	325
	miasto 101-500 tys.	1	29	42	13	15	175
	miasto pow. 500 tys.	4	38	36	14	8	120
REGION	małopolski	2	35	47	3	13	155
	wschodni	1	43	36	10	10	110
	katowicki	1	18	60	9	12	150
	dolnośląski	1	34	37	16	13	95
	wielkopolski	2	42	30	14	12	115
	pomorski	2	36	37	16	9	155
	centralny	0	32	39	17	12	220
AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA	pracuje zawodowo	1	35	41	12	11	523
	nie pracuje zawodowo	1	31	43	13	12	477
GRUPA SPOŁECZNO-ZAWODOWA	kierownicy i specjaliści	1	39	35	18	7	74
	prywatni przedsiębiorcy		44	28	16	13	32
	pracownicy administracji i usług	1	36	42	9	12	147
	robotnicy	1	33	45	10	11	220
	rolnicy	2	32	34	18	14	50

	gospodynie domowe		17	44	17	23	48
	emeryci i renciści	0	26	47	16	11	257
	uczniowie i studenci	4	52	29	2	13	93
	bezrobotni	1	35	42	14	8	79
SAMOCENA SYTUACJI MATERIALNEJ	dobra	3	45	34	11	8	193
	średnia	1	33	43	10	13	651
	zła	1	22	46	22	10	156
STOSUNEK DO WIARY	wierzący i regularnie praktykujący	0	33	40	15	13	363
	wierzący i niereg. praktykujący	2	34	42	11	11	414
	wierzący lecz niepraktykujący	1	32	44	12	11	180
	niewierzący	2	37	40	12	9	43
POGLĄDY POLITYCZNE	lewicowe	3	36	36	20	6	90
	centrolewicowe	2	46	39	2	11	83
	centroprawicowe		40	44	5	10	99
	prawicowe	1	34	43	16	5	189
	trudno powiedzieć	1	29	42	12	15	539
ZAINTERESOWANIE POLITYKĄ	w ogóle się nie interesuje	2	38	32	15	13	292
	raczej się nie interesuje	0	29	48	11	12	397
	raczej się interesuje	1	35	43	10	10	269
	bardzo się interesuje	2	31	40	17	10	42
AKTUALNE PREFERENCJE WYBORCZE	PiS	1	23	48	21	7	137
	SLD		36	49	3	13	39
	RP Palikota	3	33	39	9	15	33
	PSL		41	38	10	10	39
	PO	3	47	36	4	10	182
	inne		17	48	26	9	23
	niezdecydowani		40	38	7	15	87

P20. A jak Pan(i) myśli, czy ogólnie biorąc, ludzie są coraz lepsi, tacy sami jak zawsze, czy coraz gorsi?

		DANE W PROC.						LICZBA OSÓB
		zdecydowanie są coraz lepsi	raczej są coraz lepsi	ludzie są zawsze tacy sami	ludzie są coraz gorsi	zdecydowanie są coraz gorsi	trudno powiedzieć	
OGÓŁEM		1	11	35	40	9	4	1000
PŁEĆ	mężczyźni	1	11	37	39	9	4	477
	kobiety	1	12	33	41	10	4	523
WIEK	15-19 lat	1	12	56	26	3	1	73
	20-29 lat	2	16	38	31	10	4	186
	30-39 lat	1	11	36	42	6	5	180
	40-49 lat	1	10	32	42	10	6	149
	50-59 lat	1	8	34	43	11	3	178
	60 lat lub więcej	0	12	27	45	12	3	234
WYKSZTAŁCENIE	podstawowe, gimnazjalne		9	28	42	15	5	118
	zasadnicze zawodowe	1	10	27	47	9	5	278
	średnie i pomaturalne	1	11	36	40	10	3	330
	licencjat, wyższe	1	15	42	30	8	4	181
	jeszcze się uczy	3	13	47	31	1	4	93
MIEJSCE ZAMIESZKANIA	wieś	1	13	33	40	8	4	380
	miasto do 100 tys.	0	10	35	42	10	3	325
	miasto 101-500 tys.	1	11	36	35	13	4	175
	miasto pow. 500 tys.	2	12	37	38	7	5	120
REGION	małopolski	1	12	41	40	1	5	155
	wschodni	1	15	40	28	11	5	110
	katowicki	1	6	37	43	11	3	150
	dolnośląski		8	31	48	9	3	95
	wielkopolski	4	15	30	37	9	4	115
	pomorski	1	17	25	40	15	3	155
	centralny		9	37	40	10	5	220
AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA	pracuje zawodowo	1	13	36	38	8	4	523
	nie pracuje zawodowo	1	10	33	42	10	4	477
GRUPA SPOŁECZNO-ZAWODOWA	kierownicy i specjaliści	1	7	50	34	5	3	74
	prywatni przedsiębiorcy	3	9	47	25	9	6	32
	pracownicy administracji i usług	1	16	33	39	8	2	147
	robotnicy	0	13	32	42	8	5	220
	rolnicy	4	12	34	30	16	4	50
	gospodynie domowe		2	31	52	15		48

	emeryci i renciści		11	29	44	12	4	257
	uczniowie i studenci	3	13	47	31	1	4	93
	bezrobotni		10	33	39	11	6	79
SAMOOCENA SYTUACJI MATERIALNEJ	dobra	2	20	35	31	10	2	193
	średnia	1	11	37	40	8	4	651
	zła	1	6	24	51	15	4	156
STOSUNEK DO WIARY	wierzący i regularnie praktykujący	0	12	33	41	9	4	363
	wierzący i niereg. praktykujący	1	14	34	38	9	4	414
	wierzący lecz niepraktykujący	1	7	38	41	10	3	180
	niewierzący	2	12	37	37	7	5	43
POGLĄDY POLITYCZNE	lewicowe	2	18	34	30	13	2	90
	centrolewicowe		29	36	24	6	5	83
	centroprawicowe		11	43	37	6	2	99
	prawicowe	1	9	30	47	10	4	189
	trudno powiedzieć	1	9	35	42	9	4	539
ZAINTERESOWANIE POLITYKĄ	w ogóle się nie interesuje	2	14	37	32	11	5	292
	raczej się nie interesuje	1	10	35	44	8	3	397
	raczej się interesuje	0	10	33	42	9	4	269
	bardzo się interesuje		21	29	36	10	5	42
AKTUALNE PREFERENCJE WYBORCZE	PiS	1	9	26	49	14	1	137
	SLD	3	10	49	26	5	8	39
	RP Palikota		9	30	42	9	9	33
	PSL		21	21	49	8	3	39
	PO	1	20	41	29	7	3	182
	inne	4	4	26	43	13	9	23
	niezdecydowani		16	34	36	7	7	87

P21_1. Czy Pan(i) uważa je raczej za coś zasadniczo dobrego czy raczej za coś zasadniczo złego? - środki antykoncepcyjne

		DANE W PROC.			LICZBA OSÓB
		coś zasadniczo dobrego	coś zasadniczo złego	trudno powiedzieć	
OGÓŁEM		65	19	16	1000
PŁEĆ	mężczyźni	61	20	19	477
	kobiety	69	18	14	523
WIEK	15-19 lat	74	12	14	73
	20-29 lat	73	13	13	186
	30-39 lat	77	9	13	180
	40-49 lat	69	20	11	149
	50-59 lat	62	25	13	178
	60 lat lub więcej	47	26	27	234
WYKSZTAŁCENIE	podstawowe, gimnazjalne	59	20	20	118
	zasadnicze zawodowe	60	22	18	278
	średnie i pomaturalne	66	17	16	330
	licencjat, wyższe	72	17	11	181
	jeszcze się uczy	70	15	15	93
MIEJSCE ZAMIESZKANIA	wieś	62	20	18	380
	miasto do 100 tys.	66	18	16	325
	miasto 101-500 tys.	67	17	15	175
	miasto pow. 500 tys.	71	19	10	120
REGION	małopolski	50	26	23	155
	wschodni	74	10	16	110
	katowicki	73	17	11	150
	dolnośląski	62	17	21	95
	wielkopolski	64	22	14	115
	pomorski	72	14	15	155
	centralny	64	22	15	220
AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA	pracuje zawodowo	69	17	13	523
	nie pracuje zawodowo	61	20	19	477
GRUPA SPOŁECZNO-ZAWODOWA	kierownicy i specjaliści	66	19	15	74
	prywatni przedsiębiorcy	66	19	16	32
	pracownicy administracji i usług	76	11	13	147
	robotnicy	67	20	13	220
	rolnicy	68	20	12	50
	gospodynie domowe	85	2	13	48

	emeryci i renciści	48	27	25	257
	uczniowie i studenci	70	15	15	93
	bezrobotni	76	15	9	79
SAMOCENA SYTUACJI MATERIALNEJ	dobra	73	17	11	193
	średnia	66	17	17	651
	zła	54	29	17	156
STOSUNEK DO WIARY	wierzący i regularnie praktykujący	48	29	23	363
	wierzący i niereg. praktykujący	74	13	13	414
	wierzący lecz niepraktykujący	76	14	11	180
	niewierzący	84	5	12	43
POGLĄDY POLITYCZNE	lewicowe	69	21	10	90
	centrolewicowe	73	13	13	83
	centroprawicowe	61	15	24	99
	prawicowe	53	31	16	189
	trudno powiedzieć	68	16	16	539
ZAINTERESOWANIE POLITYKĄ	w ogóle się nie interesuje	67	16	17	292
	raczej się nie interesuje	67	19	14	397
	raczej się interesuje	63	18	19	269
	bardzo się interesuje	55	33	12	42
AKTUALNE PREFERENCJE WYBORCZE	PiS	54	31	15	137
	SLD	72	15	13	39
	RP Palikota	73	9	18	33
	PSL	56	18	26	39
	PO	76	9	14	182
	inne	43	39	17	23
	niezdecydowani	63	18	18	87

P21_2. Czy Pan(i) uważa je raczej za coś zasadniczo dobrego czy raczej za coś zasadniczo złego? - prawo dzieci do oskarżenia rodziców za złe traktowanie

		DANE W PROC.			LICZBA OSÓB
		coś zasadniczo dobrego	coś zasadniczo złego	trudno powiedzieć	
OGÓŁEM		36	45	19	1000
PŁEĆ	mężczyźni	35	46	19	477
	kobiety	37	44	19	523
WIEK	15-19 lat	51	29	21	73
	20-29 lat	42	35	23	186
	30-39 lat	40	43	17	180
	40-49 lat	36	48	16	149
	50-59 lat	31	54	15	178
	60 lat lub więcej	29	48	23	234
WYKSZTAŁCENIE	podstawowe, gimnazjalne	33	47	19	118
	zasadnicze zawodowe	30	53	17	278
	średnie i pomaturalne	37	42	21	330
	licencjat, wyższe	41	41	18	181
	jeszcze się uczy	46	32	22	93
MIEJSCE ZAMIESZKANIA	wieś	32	48	19	380
	miasto do 100 tys.	38	47	15	325
	miasto 101-500 tys.	33	43	24	175
	miasto pow. 500 tys.	49	29	22	120
REGION	małopolski	30	45	26	155
	wschodni	45	43	13	110
	katowicki	31	50	19	150
	dolnośląski	32	51	18	95
	wielkopolski	29	51	20	115
	pomorski	45	30	25	155
	centralny	40	46	14	220
AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA	pracuje zawodowo	37	46	16	523
	nie pracuje zawodowo	35	43	22	477
GRUPA SPOŁECZNO-ZAWODOWA	kierownicy i specjaliści	34	49	18	74
	prywatni przedsiębiorcy	38	47	16	32
	pracownicy administracji i usług	42	39	19	147
	robotnicy	35	50	16	220
	rolnicy	40	52	8	50

	gospodynie domowe	35	35	29	48
	emeryci i renciści	28	49	24	257
	uczniowie i studenci	46	32	22	93
	bezrobotni	47	39	14	79
SAMOCENA SYTUACJI MATERIALNEJ	dobra	36	46	18	193
	średnia	38	42	20	651
	zła	29	54	17	156
STOSUNEK DO WIARY	wierzący i regularnie praktykujący	27	52	21	363
	wierzący i niereg. praktykujący	40	41	19	414
	wierzący lecz niepraktykujący	46	40	14	180
	niewierzący	44	35	21	43
POGLĄDY POLITYCZNE	lewicowe	47	46	8	90
	centrolewicowe	40	43	17	83
	centroprawicowe	43	43	13	99
	prawicowe	28	53	20	189
	trudno powiedzieć	36	42	22	539
ZAINTERESOWANIE POLITYKĄ	w ogóle się nie interesuje	37	43	21	292
	raczej się nie interesuje	35	46	19	397
	raczej się interesuje	38	43	19	269
	bardzo się interesuje	38	50	12	42
AKTUALNE PREFERENCJE WYBORCZE	PiS	28	53	19	137
	SLD	49	33	18	39
	RP Palikota	42	39	18	33
	PSL	31	54	15	39
	PO	45	36	19	182
	inne	22	61	17	23
	niezdecydowani	38	47	15	87

P21_3. Czy Pan(i) uważa je raczej za coś zasadniczo dobrego czy raczej za coś zasadniczo złego? - konkubinat, życie razem bez formalnego ślubu

		DANE W PROC.			LICZBA OSÓB
		coś zasadniczo dobrego	coś zasadniczo złego	trudno powiedzieć	
OGÓŁEM		51	32	17	1000
PŁEĆ	mężczyźni	51	32	17	477
	kobiety	50	33	17	523
WIEK	15-19 lat	60	21	19	73
	20-29 lat	61	23	17	186
	30-39 lat	62	24	13	180
	40-49 lat	52	36	12	149
	50-59 lat	51	38	12	178
	60 lat lub więcej	30	44	26	234
WYKSZTAŁCENIE	podstawowe, gimnazjalne	42	37	21	118
	zasadnicze zawodowe	47	36	17	278
	średnie i pomaturalne	53	33	14	330
	licencjat, wyższe	56	28	16	181
	jeszcze się uczy	54	23	24	93
MIEJSCE ZAMIESZKANIA	wieś	46	35	19	380
	miasto do 100 tys.	51	34	15	325
	miasto 101-500 tys.	59	24	17	175
	miasto pow. 500 tys.	50	33	18	120
REGION	małopolski	33	43	25	155
	wschodni	61	26	13	110
	katowicki	57	28	15	150
	dolnośląski	48	31	21	95
	wielkopolski	48	37	16	115
	pomorski	57	26	17	155
	centralny	52	35	14	220
AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA	pracuje zawodowo	56	31	13	523
	nie pracuje zawodowo	45	34	22	477
GRUPA SPOŁECZNO-ZAWODOWA	kierownicy i specjaliści	49	34	18	74
	prywatni przedsiębiorcy	59	31	9	32
	pracownicy administracji i usług	61	26	14	147
	robotnicy	57	30	13	220
	rolnicy	50	46	4	50

	gospodynie domowe	67	17	17	48
	emeryci i renciści	32	43	25	257
	uczniowie i studenci	54	23	24	93
	bezrobotni	63	27	10	79
SAMOCENA SYTUACJI MATERIALNEJ	dobra	54	28	17	193
	średnia	52	32	16	651
	zła	40	40	20	156
STOSUNEK DO WIARY	wierzący i regularnie praktykujący	33	46	21	363
	wierzący i niereg. praktykujący	56	28	16	414
	wierzący lecz niepraktykujący	70	19	11	180
	niewierzący	77	9	14	43
POGLĄDY POLITYCZNE	lewicowe	58	31	11	90
	centrolewicowe	60	28	12	83
	centroprawicowe	49	26	24	99
	prawicowe	35	50	14	189
	trudno powiedzieć	54	28	18	539
ZAINTERESOWANIE POLITYKĄ	w ogóle się nie interesuje	57	27	16	292
	raczej się nie interesuje	50	34	16	397
	raczej się interesuje	46	35	19	269
	bardzo się interesuje	50	36	14	42
AKTUALNE PREFERENCJE WYBORCZE	PiS	39	49	12	137
	SLD	62	21	18	39
	RP Palikota	70	18	12	33
	PSL	41	41	18	39
	PO	54	25	20	182
	inne	26	61	13	23
	niezdecydowani	46	31	23	87

P21_4. Czy Pan(i) uważa je raczej za coś zasadniczo dobrego czy raczej za coś zasadniczo złego? - prawo kobiet do przerywania ciąży

		DANE W PROC.			LICZBA OSÓB
		coś zasadniczo dobrego	coś zasadniczo złego	trudno powiedzieć	
OGÓŁEM		36	42	22	1000
PŁEĆ	mężczyźni	37	43	21	477
	kobiety	36	42	23	523
WIEK	15-19 lat	33	37	30	73
	20-29 lat	41	35	24	186
	30-39 lat	41	34	25	180
	40-49 lat	41	44	15	149
	50-59 lat	38	46	16	178
	60 lat lub więcej	26	51	23	234
WYKSZTAŁCENIE	podstawowe, gimnazjalne	26	57	17	118
	zasadnicze zawodowe	33	43	23	278
	średnie i pomaturalne	39	41	21	330
	licencjat, wyższe	44	37	19	181
	jeszcze się uczy	33	35	31	93
MIEJSCE ZAMIESZKANIA	wieś	34	43	23	380
	miasto do 100 tys.	36	44	20	325
	miasto 101-500 tys.	38	37	25	175
	miasto pow. 500 tys.	43	42	16	120
REGION	małopolski	21	57	22	155
	wschodni	35	36	28	110
	katowicki	37	41	21	150
	dolnośląski	44	31	25	95
	wielkopolski	36	44	20	115
	pomorski	37	38	25	155
	centralny	42	42	16	220
AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA	pracuje zawodowo	40	39	21	523
	nie pracuje zawodowo	32	45	22	477
GRUPA SPOŁECZNO-ZAWODOWA	kierownicy i specjaliści	45	43	12	74
	prywatni przedsiębiorcy	28	44	28	32
	pracownicy administracji i usług	45	35	20	147
	robotnicy	38	40	22	220
	rolnicy	32	40	28	50
	gospodynie domowe	38	29	33	48

	emeryci i renciści	25	54	21	257
	uczniowie i studenci	33	35	31	93
	bezrobotni	52	39	9	79
SAMOCENA SYTUACJI MATERIALNEJ	dobra	41	36	23	193
	średnia	35	42	22	651
	zła	33	48	19	156
STOSUNEK DO WIARY	wierzący i regularnie praktykujący	23	55	21	363
	wierzący i niereg. praktykujący	38	38	24	414
	wierzący lecz niepraktykujący	51	31	18	180
	niewierzący	70	19	12	43
POGLĄDY POLITYCZNE	lewicowe	51	38	11	90
	centrolewicowe	48	37	14	83
	centroprawicowe	31	43	25	99
	prawicowe	31	51	18	189
	trudno powiedzieć	35	40	25	539
ZAINTERESOWANIE POLITYKĄ	w ogóle się nie interesuje	40	37	23	292
	raczej się nie interesuje	32	46	22	397
	raczej się interesuje	36	42	21	269
	bardzo się interesuje	45	43	12	42
AKTUALNE PREFERENCJE WYBORCZE	PiS	26	61	13	137
	SLD	62	23	15	39
	RP Palikota	45	33	21	33
	PSL	26	49	26	39
	PO	48	30	22	182
	inne	22	65	13	23
	niezdecydowani	31	45	24	87

P21_5. Czy Pan(i) uważa je raczej za coś zasadniczo dobrego czy raczej za coś zasadniczo złego? - skracanie życia nieuleczalnie chorych na ich żądanie

		DANE W PROC.			LICZBA OSÓB
		coś zasadniczo dobrego	coś zasadniczo złego	trudno powiedzieć	
OGÓŁEM		38	40	22	1000
PŁEĆ	mężczyźni	40	39	21	477
	kobiety	35	42	23	523
WIEK	15-19 lat	37	27	36	73
	20-29 lat	48	33	19	186
	30-39 lat	42	36	22	180
	40-49 lat	38	43	19	149
	50-59 lat	38	43	19	178
	60 lat lub więcej	26	49	25	234
WYKSZTAŁCENIE	podstawowe, gimnazjalne	38	40	22	118
	zasadnicze zawodowe	35	43	22	278
	średnie i pomaturalne	36	44	20	330
	licencjat, wyższe	45	36	19	181
	jeszcze się uczy	37	29	34	93
MIEJSCE ZAMIESZKANIA	wieś	34	41	25	380
	miasto do 100 tys.	39	42	19	325
	miasto 101-500 tys.	39	35	26	175
	miasto pow. 500 tys.	43	41	17	120
REGION	małopolski	25	48	26	155
	wschodni	41	44	15	110
	katowicki	31	42	27	150
	dolnośląski	44	27	28	95
	wielkopolski	41	43	17	115
	pomorski	37	37	25	155
	centralny	45	38	17	220
AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA	pracuje zawodowo	42	40	19	523
	nie pracuje zawodowo	33	41	26	477
GRUPA SPOŁECZNO-ZAWODOWA	kierownicy i specjaliści	43	41	16	74
	prywatni przedsiębiorcy	41	44	16	32
	pracownicy administracji i usług	44	37	19	147
	robotnicy	40	40	20	220
	rolnicy	40	44	16	50

	gospodynie domowe	38	35	27	48
	emeryci i renciści	27	48	25	257
	uczniowie i studenci	37	29	34	93
	bezrobotni	46	35	19	79
SAMOCENA SYTUACJI MATERIALNEJ	dobra	47	33	20	193
	średnia	36	41	23	651
	zła	33	44	22	156
STOSUNEK DO WIARY	wierzący i regularnie praktykujący	25	53	22	363
	wierzący i niereg. praktykujący	39	38	24	414
	wierzący lecz niepraktykujący	56	26	19	180
	niewierzący	60	16	23	43
POGLĄDY POLITYCZNE	lewicowe	49	39	12	90
	centrolewicowe	41	47	12	83
	centroprawicowe	30	38	31	99
	prawicowe	34	48	17	189
	trudno powiedzieć	38	37	25	539
ZAINTERESOWANIE POLITYKĄ	w ogóle się nie interesuje	41	38	21	292
	raczej się nie interesuje	33	43	24	397
	raczej się interesuje	39	39	21	269
	bardzo się interesuje	43	43	14	42
AKTUALNE PREFERENCJE WYBORCZE	PiS	32	56	12	137
	SLD	44	33	23	39
	RP Palikota	55	24	21	33
	PSL	31	44	26	39
	PO	42	35	24	182
	inne	35	43	22	23
	niezdecydowani	25	49	25	87

P21_6. Czy Pan(i) uważa je raczej za coś zasadniczo dobrego czy raczej za coś zasadniczo złego? - wyświęcanie kobiet na księży

		DANE W PROC.			LICZBA OSÓB
		coś zasadniczo dobrego	coś zasadniczo złego	trudno powiedzieć	
OGÓŁEM		17	60	23	1000
PŁEĆ	mężczyźni	18	58	25	477
	kobiety	17	63	21	523
WIEK	15-19 lat	14	49	37	73
	20-29 lat	20	51	28	186
	30-39 lat	21	57	22	180
	40-49 lat	18	67	15	149
	50-59 lat	15	66	19	178
	60 lat lub więcej	14	65	21	234
WYKSZTAŁCENIE	podstawowe, gimnazjalne	16	64	20	118
	zasadnicze zawodowe	16	65	19	278
	średnie i pomaturalne	15	65	20	330
	licencjat, wyższe	24	51	25	181
	jeszcze się uczy	18	45	37	93
MIEJSCE ZAMIESZKANIA	wieś	17	60	23	380
	miasto do 100 tys.	14	66	20	325
	miasto 101-500 tys.	14	57	30	175
	miasto pow. 500 tys.	32	52	17	120
REGION	małopolski	18	55	26	155
	wschodni	15	65	21	110
	katowicki	15	67	19	150
	dolnośląski	20	61	19	95
	wielkopolski	18	63	19	115
	pomorski	15	53	32	155
	centralny	19	61	20	220
AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA	pracuje zawodowo	19	61	20	523
	nie pracuje zawodowo	15	60	25	477
GRUPA SPOŁECZNO-ZAWODOWA	kierownicy i specjaliści	31	43	26	74
	prywatni przedsiębiorcy	6	81	13	32
	pracownicy administracji i usług	18	58	24	147
	robotnicy	17	65	18	220
	rolnicy	20	66	14	50
	gospodynie domowe	23	44	33	48

	emeryci i renciści	13	67	21	257
	uczniowie i studenci	18	45	37	93
	bezrobotni	15	65	20	79
SAMOCENA SYTUACJI MATERIALNEJ	dobra	22	55	23	193
	średnia	17	61	22	651
	zła	13	63	23	156
STOSUNEK DO WIARY	wierzący i regularnie praktykujący	11	70	19	363
	wierzący i niereg. praktykujący	16	59	24	414
	wierzący lecz niepraktykujący	24	51	26	180
	niewierzący	44	35	21	43
POGLĄDY POLITYCZNE	lewicowe	29	53	18	90
	centrolewicowe	25	51	24	83
	centroprawicowe	16	56	28	99
	prawicowe	18	65	17	189
	trudno powiedzieć	14	63	24	539
ZAINTERESOWANIE POLITYKĄ	w ogóle się nie interesuje	15	63	22	292
	raczej się nie interesuje	14	63	23	397
	raczej się interesuje	22	53	25	269
	bardzo się interesuje	29	64	7	42
AKTUALNE PREFERENCJE WYBORCZE	PiS	12	73	15	137
	SLD	18	59	23	39
	RP Palikota	12	64	24	33
	PSL	21	54	26	39
	PO	24	52	24	182
	inne	13	65	22	23
	niezdecydowani	13	67	21	87

P21_7. Czy Pan(i) uważa je raczej za coś zasadniczo dobrego czy raczej za coś zasadniczo złego? - małżeństwa ludzi o tej samej płci

		DANE W PROC.			LICZBA OSÓB
		coś zasadniczo dobrego	coś zasadniczo złego	trudno powiedzieć	
OGÓŁEM		16	69	15	1000
PŁEĆ	mężczyźni	15	70	16	477
	kobiety	16	68	15	523
WIEK	15-19 lat	26	49	25	73
	20-29 lat	18	62	20	186
	30-39 lat	16	68	16	180
	40-49 lat	18	71	11	149
	50-59 lat	14	70	16	178
	60 lat lub więcej	9	79	11	234
WYKSZTAŁCENIE	podstawowe, gimnazjalne	9	76	14	118
	zasadnicze zawodowe	13	74	14	278
	średnie i pomaturalne	15	71	14	330
	licencjat, wyższe	22	62	16	181
	jeszcze się uczy	20	53	27	93
MIEJSCE ZAMIESZKANIA	wieś	14	71	14	380
	miasto do 100 tys.	16	73	12	325
	miasto 101-500 tys.	11	67	22	175
	miasto pow. 500 tys.	26	54	20	120
REGION	małopolski	13	71	16	155
	wschodni	10	75	15	110
	katowicki	19	69	12	150
	dolnośląski	20	61	19	95
	wielkopolski	11	72	17	115
	pomorski	12	69	19	155
	centralny	20	66	13	220
AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA	pracuje zawodowo	18	67	15	523
	nie pracuje zawodowo	13	71	16	477
GRUPA SPOŁECZNO-ZAWODOWA	kierownicy i specjaliści	27	55	18	74
	prywatni przedsiębiorcy	9	75	16	32
	pracownicy administracji i usług	20	62	18	147
	robotnicy	16	70	15	220
	rolnicy	14	80	6	50
	gospodynie domowe	21	56	23	48

	emeryci i renciści	9	80	12	257
	uczniowie i studenci	20	53	27	93
	bezrobotni	11	76	13	79
SAMOCENA SYTUACJI MATERIALNEJ	dobra	24	59	17	193
	średnia	14	70	16	651
	zła	12	77	12	156
STOSUNEK DO WIARY	wierzący i regularnie praktykujący	11	80	9	363
	wierzący i niereg. praktykujący	15	67	18	414
	wierzący lecz niepraktykujący	21	58	22	180
	niewierzący	35	42	23	43
POGLĄDY POLITYCZNE	lewicowe	22	68	10	90
	centrolewicowe	20	64	16	83
	centroprawicowe	19	67	14	99
	prawicowe	16	74	11	189
	trudno powiedzieć	13	69	18	539
ZAINTERESOWANIE POLITYKĄ	w ogóle się nie interesuje	16	66	17	292
	raczej się nie interesuje	14	73	14	397
	raczej się interesuje	17	66	17	269
	bardzo się interesuje	19	71	10	42
AKTUALNE PREFERENCJE WYBORCZE	PiS	10	85	5	137
	SLD	13	74	13	39
	RP Palikota	24	55	21	33
	PSL	15	74	10	39
	PO	21	62	17	182
	inne	13	83	4	23
	niezdecydowani	11	71	17	87